

Geur van excellentie

Ik ben van huis uit socioloog, dus groepsculturen zijn een kolffje naar mijn hand. Het gaat me hier om de groeps- of organisatiecultuur die in honoursprogramma's kan ontstaan. Een relatief kleine, streng geselecteerde groep van excellente studenten wordt bij elkaar gezet en krijgt een eigen, uitdagend en veel-eisend studieprogramma aangeboden. Overeenkomstig nieuwe wetgeving betalen ze meer collegegeld dan de rank-and-file studenten. Het elitaire karakter van de opleiding wordt versterkt als deze studenten in een eigen woon- en leefgemeenschap worden ondergebracht, zoals op de campus van het internationale University College van de Universiteit Utrecht.¹ Inclusief kost en inwoning kan de jaarlijkse 'fee' dan oplopen tot 11.000 euro voor EU-studenten en 18.500 euro voor de meeste andere studenten.²

Kenmerkend voor een honoursprogramma is dat de deelnemers op hun grote talenten worden aangesproken: jullie zijn de intellectuele elite, jullie krijgen les van topdocenten en van jullie wordt dan ook geëist dat je alles uit de kast haalt om je talenten te ontwikkelen en topprestaties te leveren. Men tracht een enthousiaste onderwijs- en studiecommunity te kweken, gedreven door wederzijds vertrouwen en een hechte corpsgeest.

Maar vorig studiejaar ging er wat mis op het University College.³ Vier studenten bleken te hebben gefraudeerd met een gezamenlijke paperopdracht in een propedeutisch keuzevak. Zij hebben althans het sterke vermoeden gewekt dat ze een hoger cijfer trachtten te scoren dan ze verdiend hadden. Bij toeval zijn ze tegen de lamp gelopen: ze rapporteerden resultaten van interviews die ze niet hadden afgenomen.

Het Nederlandse hoger onderwijs kent geen eindexamens doch gespreide examinering in de vorm van tentamens. In technische zin ging het hier dus om examenfraude. Wat moest de examencommissie nu doen? Zij besloot de studiepunten ongeldig te verklaren die hun voor dat vak waren toegekend.⁴ Voor Nederlandse begrippen is dat een lage straf: een schorsing had meer voor de hand gelegen.

Volgens de docent is met deze straf volstaan omdat eerstejaarsstudenten de kans moeten krijgen van hun fouten te leren: ze hebben *'nog weinig ervaring in het doen van onderzoek. Straffen is belangrijk, maar we zijn een onderwijsinstelling. We willen ze iets leren. Hopelijk hebben ze er iets van opgestoken. Pas bij een tweede geval van fraude of plagiaat lopen ze het risico op schorsing.'*

Het zou de moeite waard zijn, diepte-interviews te houden onder de betrokken docenten en officials. Ik weet niet wat de bevindingen zouden zijn, maar ik denk dat de volgende overwegingen hebben kunnen meespelen:

1. Vergeet niet dat het excellente studenten zijn, die dus aan immense prestatiedruk blootstaan. In hun eerste studiejaar moeten ze daar nog aan wennen. Je kunt hen dus niet meteen afrekenen op de overschrijding van ethische normen die voor rank-and-file studenten gelden.
2. Bij ons staat niet de tentaminering en examinering centraal, maar een optimaal leerklimaat. Zolang studenten zich maximaal inspannen om naar vermogen te leren, vallen wij hen niet lastig met vijven en zessen. Het gaat immers om excellente studenten die ruimschoots plegen te beantwoorden aan de prestatienormen waaraan rank-and-file studenten moeten voldoen.
3. Het past ook niet in ons vertrouwensklimaat om alle mogelijkheden tot examenfraude dicht te timmeren. Als men van te weinig vertrouwen blijkt geeft, lokt men misbruik van vertrouwen uit en maakt men dat studenten er de kantjes vanaf lopen. Dat is nu juist wat we trachten te vermijden in een honoursprogramma. We mikken op de sociale controle binnen onze kleine community (225 studenten per jaargang), die er een eer in stelt het beste uit zichzelf te halen. Misschien moeten we maar accepteren dat er sporadisch een rotte appel tussen zit die misbruik maakt van ons vertrouwen.
4. Schorsing is een signaal dat we ons vertrouwen in hen opzeggen. Dat is een veel te zware straf, want onze opleidingscultuur is juist gebaseerd op vertrouwen. Een voorwaardelijke straf (*probation* met de dreiging van *expulsion*) ligt dan meer voor de hand.
5. In een normaal honoursprogramma is verwijdering een optie, want daar worden de betrokken studenten voor straf teruggezet naar het reguliere programma van de rank-and-file studenten, maar bij ons *liberal arts honours college* ligt dat veel moeilijker: waar moeten ze naar toe?
6. Schorsing, d.w.z. een tijdelijk verbod op het leveren van studieprestaties, past niet in onze prestatie-gerichte opleidingscultuur. Zolang we ze niet definitief willen verwijderen, moeten we hun toestaan studieprestaties te blijven leveren en studievoortgang boeken. Wij leggen de student liever als straf op dat hij of zij in het vervolg harder moet werken om de opgelopen studievertraging in te lopen.
7. Gezien de hoge kosten die wij jaarlijks in rekening brengen, worden onze studenten al genoeg gestraft met de intrekking van de ten onrechte toegekende studiepunten en de daaruit voortvloeiende studievertraging.

8. Schorsing zou voor hen en voor ons een heel gedoe zijn omdat ze op onze campus wonen. Moeten we ze voor de duur van de schorsing ook de toegang tot de campus ontzeggen? Waar moeten ze dan naar toe en hoe lossen we dat financieel op?
9. Op onze internationale campus zitten vele studenten uit verre landen en culturen. Zij moeten gelegenheid krijgen te wennen aan onze West-Europese ethische normen voordat we ze ten volle daarop afrekenen. Bovendien zou een schorsing (en de daaruit voortvloeiende studievertraging) bij hen heel hard aankomen omdat velen op een studiebeurs of op financiële ondersteuning van verwanten zijn aangewezen.
10. Schorsing (en de daaruit voortvloeiende studievertraging) is niet in ons belang, want we beroemen ons juist op onze hoge studierendementen. We straffen liever met het intrekken van voorrechten (probation) dan met maatregelen die nadelig zijn voor de studievoortgang.
11. Schorsing is ook slecht voor onze reputatie, want zoiets veroorzaakt allicht nogal wat ophef binnen onze campuscommunity en dat lekt al gauw naar de buitenwereld uit. Het is niet in ons belang dat er vraagtekens worden gezet bij onze intellectuele en morele excellentie en die van onze studenten.

Voor wie tot de betere studenten hoort en het kan betalen, zijn honoursprogramma's interessant. Je moet hard studeren en geen baantjes naast de studie nemen, maar je krijgt er wat voor terug. Prima docenten, een uitdagend programma, gemotiveerde medestudenten. En wat misschien nog belangrijker is: geen massacolleges maar kleine groepen, en een humaan, persoonlijk studieklimaat.

Voor universiteiten en hogescholen zijn honoursprogramma's eveneens interessant. De onderwijskosten per student zijn misschien iets hoger, maar je mag ze een hogere financiële bijdrage vragen, ze stromen sneller door het programma heen, en de uitval is lager. Bovendien vormen de honoursprogramma's in de bachelorfase een interessante kweekvijver voor aanstaande masterstudenten, promovendi en onderzoekers.

Er is echter ook een risico: dat de betere, fulltime studenten *weliswaar* bijeen worden gebracht in een zogenaamd honoursprogramma, dat bij hen extra collegegelden worden geïnd, dat ze in hoog tempo door het programma worden gejaagd, *maar* dat ze met de uiterste coulantie behandeld worden en dat de kwaliteit van de examinering en van hun diploma eigenlijk onvoldoende bewaakt wordt. Men vertrouwt zozeer op het gunstige effect van een strenge ingangselectie en een hechte corpsgeest, dat men meent er automatisch van uit te mogen gaan dat de kwaliteit van de afgeleverde gediplomeerden dan ook excellent zal zijn, vergeleken met de diplomakwaliteit van de reguliere, rank-and-file studenten.

Dit risico is minder groot indien de honoursstudenten aan dezelfde tentamens worden onderworpen als de reguliere studenten, indien hun prestaties even streng beoordeeld worden en indien het beleid ter bestrijding van fraude even strikt is als jegens de reguliere studenten. Maar er moeten rode waarschuwinglampen gaan branden als de inhoud en wijze van examinering in honoursprogramma's volstrekt onvergelijkbaar is met die in reguliere programma's, zodat de excellentie van hun diplomakwaliteit op geen enkele manier geïkt kan worden aan de diplomakwaliteit van reguliere programma's. En nog roder moeten de waarschuwinglampen opvlammen als het antifraudebeleid in honoursprogramma's op een laag pitje is gezet omdat men meent te mogen veronderstellen dat excellente studenten niet frauderen.⁵

In honoursprogramma's kan een organisatiecultuur ontstaan waarin de deelnemers in verband met hun vermeende excellentie coulanter bejegend en beoordeeld worden dan de rank-and-file studenten in reguliere programma's en waarin de kwaliteitsbewaking dreigt te versloffen. Dat is de les die getrokken kan worden uit de casus die in dit blogbericht behandeld is.

Wes Holleman

weblog onderwijs 13-12-2012

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.uu.nl/university/college/en/Pages/default.aspx>

² <http://www.dub.uu.nl/artikel/hoger-collegegeld-university-college.html> (8/11/2011)

<http://www.dub.uu.nl/artikel/nieuws/university-college-verhoogt-collegegeld-naar-3500-euro.html> (31/10/2012)

³ <http://www.dub.uu.nl/artikel/nieuws/ucu-studenten-zakken-na-ontdekking-fraude.html> (11/12/2012)

⁴ Dat is de maximumstraf die de examencommissie conform de *Honor Code* kan opleggen (<http://www.uu.nl/university/college/EN/contactvisiting/downloadcenter/Documents/UCU%20Student%20handbook%202010-2011.pdf>, p.20)

⁵ Zoals bij het excellente Harvard College, dat op grote schaal met take-home tentamens werkt. Zie:

<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/take-home-tentamen-op-harvard>